

Prof. dr hab. Roman Leppert
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Mgr Darii Wrony
z tytułem
Cosplay a kształtowanie tożsamości młodzieży w narracjach nastoletnich cosplayerek
przygotowanej pod kierunkiem
Prof. UAM dr hab. Barbary Jankowiak
Poznań 2023, ss. 502

sporządzona na zlecenie
Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika
Prof. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej
z dnia 10 lipca 2023 r.

Rozpocznę nietypowo: od konkluzji. Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską przygotowaną przez Magister Darię Wronę, z tytułem *Cosplay a kształtowanie tożsamości młodzieży w narracjach nastoletnich cosplayerek* stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim zgodnie ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 z późniejszymi zmianami) i na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie Autorki rozprawy do dalszych etapów postępowania doktorskiego. Jednocześnie, ze względu na walory rozprawy wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika UAM w Poznaniu o wyróżnienie rozprawy. Poniżej postaram się uzasadnić oba sformułowane na wstępie wnioski.

Pierwszym argumentem uzasadniającym pozytywną konkluzję jest podjęty w rozprawie problem oraz zaproponowany tytuł dysertacji. Ten ostatni jasno informuje o przedmiocie badań, badanych osobach oraz (pośrednio) o zastosowanej strategii badawczej (jakościowej, wskazuje na to użyte w tytule określenie „narracjach”). Zastanawiałem się co prawda, czy nie byłoby wskazane użycie określenia: rola cosplayu w kształtowaniu tożsamości młodzieży (pierwsza część tytułu) po to, żeby uniknąć dychotomizowania badanego zjawiska („Cosplay a...”), uznając jednak przyjęte przez Autorkę rozwiązanie za uzasadnione. Bardziej zastanawia mnie określenie „kształtowanie tożsamości młodzieży”. Czy chodzi w tym przypadku o kształtowanie przez cosplay (najbardziej prawdopodobne), przez inne podmioty (raczej nie) czy też przez samą młodzież „zanurzoną” w analizowanej praktyce? Gdyby przyjąć ostatnie z zaproponowanych odczytań to raczej należałoby użyć zwrotu „kształtowanie się tożsamości młodzieży...”.

To nie sposób, w jaki został sformułowany temat rozprawy decyduje o jej wartości, lecz podjęty w pracy problem oraz sposób, w jaki został on rozwiązany. O tym drugim napiszę poniżej. Tu wspomnę o wartości pedagogicznej analizy zjawiska cosplayu (nieprzypadkowo

używam określenia zjawisko, rozumiem je jako praktykę kulturową, często występującą wśród młodzieży, a dotychczas niedostrzeganą w aspekcie edukacyjnym, czego dowodzi chociażby analiza literatury wykorzystanej w dysertacji). Recenzowana rozprawa jest pierwszym tego rodzaju opracowaniem, jakie (według mojej wiedzy) w polskiej pedagogice powstało, co ważne jest opracowaniem, w którym Doktorantka wykazuje doskonałą znajomość zarówno cosplayu, jak i kwestii tożsamości. Jeśli chodzi o pierwsze to zapewne nie bez znaczenia jest fakt, że Mgr D. Wrona sama była/jest praktykującą cosplayerką, która własne zaangażowanie w tę praktykę kulturową uczyniła przedmiotem namysłu, analizy, żeby następnie uczynić przedmiotem badań samo zjawisko, a dokładniej jego znaczenie dla kształtowania (się) tożsamości młodzieży.

Konkludując pierwszy argument stwierdzam, że w rozprawie podjęty został oryginalny problem badawczy, a tytuł dysertacji trafnie odzwierciedla jej zawartość. Zgłoszone przeze mnie uwagi mają charakter polemiczny, są one jedynie wyrazem mojego odczytania tytułu, niekoniecznie uzasadnionymi.

Powód drugi, dla którego wysoko oceniam recenzowaną rozprawę związany jest ze strukturą, jaką Autorka jej nadała. Dysertacja składa się z trzech części, kolejno są to:

- część obejmująca przegląd literatury przedmiotu – obejmuje ona rozdziały I – III, poświęcone kolejno: tożsamości jednostki oraz koncepcjom jej kształtowania, cosplayowi jako zjawisku społecznemu i kulturowemu;
- część stanowiącą opis projektu badawczego, który Doktorantka postanowiła zrealizować (stanowi ją rozdział IV);
- część prezentująca rezultaty przeprowadzonego badania (rozdziały od V do X, w tym w przypadku czterech z nich Kandydatka pisze o znaczeniu różnych kwestii związanych z uczestnictwem w cosplayu dla kształtowania (się) tożsamości, a dwa ostatnie poświęca wartościowaniu (korzyści i negatywne strony).

Tak pomyślaną strukturę uznaję za wzorcową. Odniesienie się w części pierwszej do tytułowych kategorii, następnie zaprojektowanie badania i przedstawienie uzyskanych rezultatów to optymalne rozwiązanie dla rozprawy o charakterze empirycznym, zawierającej doniesienie z badań.

W tym miejscu z recenzenckiego obowiązku zwrócę uwagę na budzące wątpliwość rozwiązanie w zakresie numerowania rozdziałów i podrozdziałów. Do numeracji tych pierwszych Mgr D. Wrona użyła cyfr rzymskich (I, II, III itd.), podrozdziały z kolei oznaczyła za pomocą cyfr arabskich (stąd 1.1, 1.2, 1.3 itd.). Pytanie: skąd bierze się 1.1 skoro wcześniej jest I. Autorka miała do wyboru dwie możliwości:

- zachowując numerację rzymską w przypadku rozdziałów podrozdziały numerować 1, 2, 3 itd.,
- ujednoczyć numerację oznaczając zarówno rozdziały, jak i podrozdziały cyframi arabskimi.

Osobiście jestem zwolennikiem drugiego z wspomnianych rozwiązań.

Dodam, że tytuły, zarówno rozdziałów, jak i podrozdziałów sformułowane zostały w sposób niebudzący wątpliwości. Czytelne jest również wyodrębnienie poszczególnych fragmentów rozprawy.

Konkludując tę część recenzji stwierdzam, że Autorka nadała rozprawie przejrzystą postać, zamieszczając w niej jednocześnie wszystkie wymagane elementy.

Kolejnym argumentem przemawiającym za uznaniem, że rozprawa jest przygotowana poprawnie, co więcej: zasługuje na wyróżnienie, jest jej zawartość. Nie sposób oczywiście w kilkustronicowej recenzji oddać bogactwo 500-stronicowego opracowania, dlatego zrezygnuję z omawiania zawartości tworzących je rozdziałów na rzecz przyjrzenia się temu, co, po co, kogo i w jaki sposób Kandydatka badała oraz jak poradziła sobie z analizą zebranych danych.

Główny problem (sformułowany w podrozdziale 4.2) przybrał postać pytania: „Jak adolescentki zaangażowane w cosplay postrzegają rolę cosplayu w kształtowaniu własnej tożsamości?” (s. 201). Przyglądając się temu pytaniu od strony językowej unikałbym powtarzania w nim dwukrotnie słowa cosplay. Pytanie mogłoby brzmieć: Jak adolescentki zaangażowane w cosplay postrzegają jego rolę w kształtowaniu własnej tożsamości? To jednak drobiazg, ważne, że pytanie podejmuje tytułową kwestię roli cosplayu w kształtowaniu tożsamości. Po sposobie sformułowania pytania można od razu ustalić, że mamy tu do czynienia z badaniem, którego celem jest uchwycenie subiektywnego aspektu badanego zjawiska (postrzeganie przez adolescentki), że nie chodzi tu o obiektywizującą praktykę badawczą.

W rozprawie znalazło się również sześć pytań szczegółowych (pominę ich cytowanie w recenzji), zwrócę jednak uwagę na sposób ich sformułowania (na wybranym przykładzie). Weźmy pytanie oznaczone literą f. Zostało ono sformułowane następująco: „Jakie adolescentki zaangażowane w cosplay dostrzegają negatywne strony związane z wcielaniem się w wybraną postać pochodzącą z kultury popularnej?” (s. 202). W moim przekonaniu byłoby ono znacznie czytelniejsze, gdyby przybrało następującą postać: Jakie negatywne strony związane z wcielaniem się w wybraną postać pochodzącą z kultury popularnej dostrzegają adolescentki zaangażowane w cosplay? Ta uwaga dotyczy sposobu sformułowania wszystkich sześciu problemów szczegółowych.

Pragnę jednak podkreślić, że poza kwestią języka zarówno problem główny, jak i problemy szczegółowe zostały sformułowane poprawnie; te drugie wyczerpują możliwe do zakreszenia pole badawcze związane z podjętą kwestią.

Nie budzi moich zastrzeżeń zastosowana metoda zbierania danych (zbiorowe studium przypadku, realizowane poprzez indywidualny wywiad pogłębiony, częściowo ustrukturyzowany) oraz metody analizy danych (kodowanie, kategoryzacja i interpretacja. W rozprawie w sposób przekonujący został przedstawiony dobór próby (wybór informatorów) oraz terenu badań. W dysertacji (na stronach 208-209) znalazł się opis wybranych do badań cosplayerek (było ich 14, miały one od 15 do 19 lat.

Na docenienie zasługuje uwzględnienie etycznego aspektu badania, Autorka uzyskała zgodę na ich przeprowadzenie od Komisji Etycznej Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu ds. badań naukowych.

Podsumowując ten fragment recenzji stwierdzam, że badanie zostało zaprojektowane w sposób nie budzący zastrzeżeń. Zgłoszona wyżej uwaga dotycząca językowego sformułowania problemów badawczych ma jedynie na celu uwrażliwienie Doktorantki na to, że możliwe jest użycie innych (w moim przekonaniu lepszych) sformułowań.

W rozdziałach od piątego do dziesiątego Mgr D. Wrona dowodzi, że doskonale radzi sobie z analizą zgromadzonych w trakcie badania wywiadów i udzielaniem odpowiedzi na kolejne postawione pytania badawcze. Ponieważ cosplay jest rodzajem aktywności związanej z kulturą popularną nie dziwi, że od kwestii znaczenia kultury popularnej dla kształtowania się

tożsamości adolescentek rozpoczyna się ten fragment pracy. Tym, co zwraca uwagę czytelnika jest nie tylko doskonałe operowanie zgromadzonymi wypowiedziami badanych cosplayerek, ale również bardzo precyzyjna ich interpretacja. Przyznam, że lektura tego fragmentu rozprawy doktorskiej Mgr D. Wrony była dla mnie bardzo interesująca poznawczo, zwłaszcza, że dotychczas wiedziałem o cosplayu tyle, że istnieje.

Za przyjęciem rozprawy i wnioskiem o wyróżnienie przemawia także postać, jaką Autorka nadała rozprawie. Została ona bardzo starannie przygotowana, napisana poprawną polszczyzną, z uwzględnieniem zasad pisarstwa naukowego. Bogata jest zarówno bibliografia (tu moją uwagę zwróciły szczególnie znane Autorce teksty anglojęzyczne), jak i netografia (szkoda, że Doktorantka nie oddzieliła od siebie wyraźnie obu części). Z recenzenckiego obowiązku dodam, że towarzyszące pracy załączniki powinny – moim zdaniem – znaleźć się po bibliografii i netografii, a nie przed nimi.

Spróbuję jeszcze raz wyartykułować powody, dla których wnioskuję o wyróżnienie recenzowanej dysertacji:

- po pierwsze Autorka podjęła oryginalny, nierozpoznany w polskiej pedagogice problem badawczy,
- po drugie trafnie osadziła problematykę cosplayu w pedagogice kultury popularnej, wykazując znanstwo tej drugiej,
- po trzecie zaprojektowała i przeprowadziła badanie w strategii jakościowej wykazując nie tylko umiejętność pracy z danymi, ale również ich interpretowania w sposób budzący uznanie,
- po czwarte przekonująco wykazała, że zaangażowanie nastolatek (nazywanych adolescentkami) w cosplay ma znaczenie dla kształtowania (się) ich tożsamości, zarówno indywidualnej, jak i grupowej,
- po piąte wykorzystała w rozprawie bogatą literaturę przedmiotu (dostępną zarówno w postaci tradycyjnej – papierowej, jak i w postaci źródeł internetowych).

Konkluzja końcowa

Przytoczone wyżej argumenty uzasadniają w moim przekonaniu wnioski, że dysertacja Magister Darii Wrony, zatytułowana *Cosplay a kształtowanie tożsamości młodzieży w narracjach nastoletnich cosplayerek* spełnia ustawowe wymagania (wynikające z Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce) stawiane rozprawom doktorskim z nawiązką. Dlatego wnioskuję nie tylko o dopuszczenie Autorki rozprawy do dalszych etapów przewodu doktorskiego, ale składam również do Rady Dyscypliny Pedagogika UAM w Poznaniu wniosek o wyróżnienie rozprawy (o ile wcześniej zechce go przyjąć komisja doktorska, która postępowanie prowadzi). Lektura tej rozprawy była dla mnie zadaniem wymagającym (zwłaszcza w częściach dotyczących cosplayu), ale jednocześnie satysfakcjonującym, otwierającym na mało znane mi zagadnienie. O ile problematyka tożsamości młodzieży jest mi dobrze znana, o tyle rola cosplayu w kształtowaniu (się) tożsamości adolescentek dzięki temu opracowaniu stała mi się bliższa.

Bydgoszcz, 19.09.2023 r.

